

ANNALES ZBORNÍK
MUSEI SLOVENSKEHO
NATIONALIS NÁRODNÉHO
SLOVACI MÚZEA

ARCHEOLÓGIA 25
ROČNÍK CIX – 2015

ANNALES ZBORNÍK
MUSEI SLOVENSKÉHO
NATIONALIS NÁRODNÉHO
SLOVACI MÚZEA

ARCHEOLÓGIA 25
ROČNÍK CIX – 2015

Bratislava 2015

ANNALES MUSEI NATIONALIS SLOVACI
ZBORNÍK SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA

CIX- 2015
ARCHEOLÓGIA 25

Redakčná rada/Editorial Board

PhDr. Juraj Bartík, PhD. (predseda/Chairman), Doc. PhDr. Gertrúda Březinová, CSc.,
Mgr. Radoslav Čambal, PhDr. Beata Egyházy-Jurovská, PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD.,
PhDr. Matej Ruttkay, CSc., PhDr. Etela Studeníková, CSc., PhDr. Vladimír Turčan

Zostavovateľ/Edited by
PhDr. Vladimír Turčan

Preklad do nemeckého, anglického a slovenského jazyka/translation into English,
German and Slovak languages: REELS, s. r. o., Stephanie Staffen, Radoslav Čambal

Publikácia je recenzovaná/publication is reviewed

Za jazykovú úpravu príspevkov zodpovedajú autori/the Authors are responsible for their contributions

Grafická úprava/Graphic design
Matúš Lányi

Tlač/Print

Vydalo/Published by: Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2015
Náklad/Numbers of the copies: 350 kusov

© Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum/Slovak National Museum-Archaeological Museum 2015

ISBN 978-80-8060-365-6
ISSN 1336-6637

ZBORNÍK SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA CIX – 2015 ARCHEOLÓGIA 25

OBSAH / INHALT

TOMÁŠ KOLON:

- 11 NÁLEZ DISKOVITÉHO MLATU A MLATU SO ŽLIABKOM ZO ŠPAČINIEC
18 DISCOVERY OF A DISC MACEHEAD AND A GROOVED SLEDGEHAMMER FROM ŠPAČINCE

JANA MELLNEROVÁ ŠUTEKOVÁ – PAVOL JELÍNEK – JANA HLAVATÁ – DANIEL KENDRALA:

- 19 SÍDLISKOVÝ OBJEKT WIESELBURSKEJ KULTÚRY V BRATISLAVE-RUSOVCIACH
28 EIN SIEDLUNGSOBJEKT DER WIESELBURG-KULTUR IN BRATISLAVA-RUSOVCE

SIMONA SLIACKA:

- 31 KOLEKCIA DROBNÝCH BRONZOVÝCH ŠPERKOV Z LISKOVskej JASKYNE
35 EINE KOLLEKTION VON KLEINEM BRONZESCHMUCK AUS DER LISKOVSKÁ HÖHLE

DAVID PARMA – BLANKA MIKULKOVÁ – MIROSLAV ŠMÍD – HANA NOHÁLOVÁ:

- 37 SÍDELNÍ AREÁLY STŘEDNÍ DOBY BRONZOVÉ Z DRNOVIC U VYŠKOVA
71 MIDDLE BRONZE AGE SETTLEMENT AREAS IN DRNOVICE, VYŠKOV COUNTY

ZOJA BENKOVSKY-PIVOVAROVA:

- 73 ZUR TERMINOLOGIE DER BRONZEZEITLICHEN HÜGELGRÄBERKULTUR IN MITTELEUROPA
87 K TERMINOLOGII MOHYLOVEJ KULTÚRY DOBY BRONZOVEJ V STREDNEJ EURÓPE

RADOSLAV ČAMBAL:

- 89 SÍDLISKO KALENDERBERSKEJ KULTÚRY V DUNAJSKEJ LUŽNEJ-NOVÝCH KOŠARISKÁCH
154 SIEDLUNG DER KALENDERBERG-KULTUR IN DUNAJSKÁ LUŽNÁ-NOVÉ KOŠARISKÁ

ALENA ŠEFČÁKOVÁ:

- 160 ANTROPOLOGICKÁ A ARCHEOZOOLOGICKÁ ANALÝZA NÁLEZU Z OBJEKTU 1/02
Z DUNAJSKEJ LUŽNEJ – NOVÝCH KOŠARÍSK (OKR. SENEC)

IGOR MURÍN:

- 161 INTERPRETATION OF GEOPHYSICAL SURVEY OF AN EARTHEN MOUND FOR ARCHAEOLOGICAL
PURPOSES, MOST PRI BRATISLAVE
169 INTERPRETÁCIA GEOFYZIKÁLNYCH MERANÍ (ZEMNÉHO NÁSYPU) PRE ARCHEOLOGICKÉ ÚČELY,
MOST PRI BRATISLAVE

MARTIN KVIETOK:

- 171 NOVÁ LOKALITA Z DOBY LATÉNSKEJ V PRIECHODE (OKR. BANSKÁ BYSTRICA) A JEJ POSTAVENIE
V ŠTRUKTÚRE OSÍDLENIA HORNÉHO POHRONIA
192 NEW LOCATION FROM THE LATÈNE PERIOD IN PRIECHOD (BANSKÁ BYSTRICA DISTRICT) AND ITS
STATUS IN THE SETTLEMENT STRUCTURE OF THE UPPER POHRONIE REGION

CHRISTOPH RÖTTGER:

- 195 ÜBERLEGUNGEN ZUR ZEITSTELLUNG DER MÜNZEN DER BIATEC-REIHE
209 CONSIDERATIONS ABOUT DATING THE COINS OF THE BIATEC-SERIES
POZNATKY O DATOVANÍ SÉRIÍ MINCÍ TYPU BIATEC

IGOR BAZOVSKÝ – MAGDA PICHLEROVÁ †:

- 211 RÍMSKA KAMENNÁ ARCHITEKTÚRA PRI IRKUTSKEJ ULICI V BRATISLAVE-RUSOVCIACH
232 RÖMISCHE STEINARCHITEKTUR BEI DER IRKUTSKÁ STRASSE IN BRATISLAVA-RUSOVCE

ANDREA NÁMEROVÁ:

- 233 NÁLEZ VOTÍVNEHO OLTÁRIKA Z KOVÁCSOVEJ ULICE V BRATISLAVE-RUSOVCIACH
238 FUND EINES VOTIVALTARS VON DER KOVÁCZOVÁ STRASSE IN BRATISLAVA-RUSOVCE

JÚLIUS VAVÁK:

- 239 KONIEC MORAVSKÉHO DÉMONA? PRÍSPEVOK K IDENTIFIKÁCI VÝJAVU NA VČASNOSTREDOVEKOM HONOSNOM OPASKU Z LOKALITY BŘECLAV – POHANSKO
254 THE END OF THE MORAVIAN DEMON? CONTRIBUTION TO THE IDENTIFICATION OF A SCENE ON AN EARLY MEDIEVAL OSTENTATIOUS BELT FROM THE BŘECLAV – POHANSKO LOCALITY

ZDENĚK FARKAŠ:

- 257 STREDOVEKÉ OPEVNENIE STARÝ ZÁMOK II PRI PEZINKU
295 DIE MITTELALTERLICHE BEFESTIGUNG STARÝ ZÁMOK II BEI PEZINOK

ZDENĚK FARKAŠ – IGOR CHOMA – ROMAN PAŠTEKA – RENÉ PUTIŠKA:

- 299 IDENTIFIKÁCIA MIESTA ULOŽENIA OSTATKOV KARDINÁLA PETRA PÁZMÁNYA A ARCIBISKUPA JURAJA LIPPAYA A NÁLEZ DEPOTU ZLATÝCH MINCÍ V KRYPTÁCH POD PRESBYTÉRIOM DÓMU SV. MARTINA V BRATISLAVE
311 IDENTIFIZIERUNG DES NIEDERLEGUNGSPLATZES DER RELIQUIEN VON KARDINAL PETER PÁZMÁNY UND DES ERZBISCHOFES JURAJ LIPPAY UND EIN HORTFUND VON GOLDMÜNZEN IN DEN KRYPTEN UNTER DEM PRESBYTERIUM DES ST. MARTINS-DOM IN BRATISLAVA

KOLOKVIUM – KOLLOQUIUM

VLADIMÍR TURČAN:

- 313 TRINÁSTY ROČNÍK KOLOKVIÍ K OTÁZKAM RÍMSKO-GERMÁNSKEJ ARCHEOLÓGIE
314 DREIZEHNTER JAHRGANG DER KOLLOQUIEN ZU DEN FRAGEN DER RÖMISCH-GERMANISCHEN ARCHÄOLOGIE

KRISTIAN ELSCHKE:

- 315 KERAMIK VON „RÖMISCH-GERMANISCHEN“ NIEDERLASSUNGEN IN BRATISLAVA-DÚBRAVKA UND STUPAVA-MÁST (WESTSLOWAKEI)
338 KERAMIKA Z „RÍMSKO-GERMÁNSKYCH“ USADLOSTÍ V BRATISLAVE-DÚBRAVKE A V STUPAVE-MÁSTE (ZÁPADNÉ SLOVENSKO)

MAREK KALÁBEK:

- 339 GERMÁNSKÁ KERAMIKA V PŘÍKOPU ŘÍMSKÉHO TÁBORA V OLOMOUCI-NEŘEDÍNĚ
345 GERMANISCHE KERAMIK IM GRABEN DES RÖMISCHEN LAGERS IN OLOMOUC – NEŘETÍN

RADKA KNÁPEK – ONDREJ ŠEDO:

- 347 BARBARSKÁ KERAMIKA Z KONTEXTŮ SE STRATIGRAFICKÝMI VZTAHY K ŘÍMSKÉMU ZDIVU V TRATI NEURISSEN V MUŠOVĚ
376 KERAMIK DER BARBAREN VON KONTEXTEN MIT STRATIGRAPHISCHEN BEZIEHUNGEN ZUM RÖMISCHEN MAUERWERK IN DER FLUR NEURISSEN IN MUŠOV

JÁN RAJTÁR:

- 379 GERMÁNSKE NÁLEZY Z RÍMSKEHO DREVOZEMNÉHO TÁBORA V IŽI
395 DIE GERMANISCHEN FUNDE AUS DEM RÖMISCHEN HOLZ-ERDE-LAGER IN IŽA

VLADIMÍR VARSÍK – TITUS KOLNÍK:

- 401 KERAMIKA Z HLAVNEJ BUDOVY V CÍFERI-PÁCI
411 KERAMIK VOM HAUPTGEBÄUDE IN CÍFER-PÁC

VLADIMÍR TURČAN:

- 413 GERMÁNSKA KERAMIKA Z ANTICKEJ REZIDENCIE V STUPAVE (VÝSKUM V ROKOCH 1987 – 2004)
421 GERMANISCHE KERAMIK AUS DER ANTISCHE REZIDENZ IN STUPAVA (FORSCHUNGEN IN JAHREN 1987 – 2004)

- 423 RECENZIE – BESPRECHUNGEN

TRINÁSTY ROČNÍK KOLOKVIÍ K OTÁZKAM RÍMSKO-GERMÁNSKEJ ARCHEOLÓGIE

VLADIMÍR TURČAN

Témou predchádzajúcich ročníkov bola prevažne problematika štúdia germánskej keramiky, resp. keramiky doby rímskej vôbec (vrátane antickej keramiky v germánskom prostredí). Germánska keramika sa však objavuje aj pri výskumoch antických stavieb, ležiacich na severnom brehu stredodunajského toku a to v objektoch vojenského aj civilného charakteru. Jej prítomnosť nie je z hľadiska prostredia, v ktorom tieto objekty stáli, úplne prekvapujúca. Barbarský hrnčiarsky tovar sa do antických stavieb mohol dostať rôznym spôsobom. Časť z neho slúžila samozrejme ako obal na potraviny alebo suroviny. Nie je vylúčené, že táto keramika sa používala aj ako kuchynský riad, predovšetkým v civilných usadlostiach (Pác pri Trnave, Stupava), kde možno logicky predpokladať hospodársku previazanosť s okolitým barbarským svetom. Zložitejšie pomery zrejme vznikali v susedstve rímskych vojenských stavieb postavených v germánskom prostredí so špecifickými politickými, ale aj ekonomicko-hospodárskymi vzťahmi v konkrétnych mikroregiónoch. Do fortifikácii sa germánska keramika mohla dostať rôznym spôsobom, vrátane koristi. Tieto keramické nálezy spolu s ďalšími artefaktmi domácej proveniencie (predovšetkým sponami) zohrávajú svoju úlohu aj pri datovaní. Archeologicky im je štandardne venovaná zodpovedajúca pozornosť. Ich prítomnosť na lokalitách antického charakteru hovorí, ako bolo naznačené vyššie, aj o politickom, hospodárskom a iste tiež špecifickom etnickom pozadí. Takmer úplná absencia písomných prameňov, popisujúca vzťahy medzi domorodcami a obyvateľmi či už vojenských alebo civilných antických stavieb, do veľkej miery obmedzuje výpovedné možnosti týchto nálezov. Ťažiskom sú tu práve archeologické poznatky. Aj preto sme sa rozhodli v rámci našich pravidelných koncoročných stretnutí porovnať výsledky výskumov jednotlivých lokalít.

Na kolokviu, uskutočneného dňa 17. 12. 2014 v priestoroch SNM-Archeologického múzea v Bratislave, odznelo spolu 6 prednášok s tradičnou prezentáciou materiálu. Okrem príspevku A. Stuppnera o nálezoch z rakúskeho Oberleisbergu sú všetky publikované v nasledujúcich štúdiách, vrátane článku M. Kalábka o germánskej keramike z pochodového tábora v Olomouci-Neředině, ktorý z technických príčin nemohol na kolokviu odznieť.

Obr. 1 J. Rajtár vysvetľuje zložitú strategickú situáciu v Iži. Sprava J. Rajtár, E. Krekovič, K. Elschek, T. Kolon, S. Zabehlicky-Scheffenecker, A. Stuppner.

Abb. 1 J. Rajtár erklärt die komplizierte stratigraphische Situation in Iži. Von rechts: J. Rajtár, E. Krekovič, K. Elschek, T. Kolon, S. Zabehlicky-Scheffenecker, A. Stuppner.

DREIZEHNTER JAHRGANG DER KOLLOQUIEN ZU DEN FRAGEN DER RÖMISCHE-GERMANISCHER ARCHÄOLOGIE

VLADIMÍR TURČAN

Das Thema der vorangegangenen Jahrgänge war überwiegend die Problematik des Studiums von germanischer Keramik, bzw. der Keramik von der römischen Kaiserzeit überhaupt (einschließlich der antiken Keramik im germanischen Milieu). Die germanische Keramik taucht aber auch bei Untersuchungen der antiken Bauten die sich im nördlichen Mitteldonauraum befinden auf, und das wie in Objekten vom militärischen so auch zivilen Charakter. Ihre Gegenwart ist vom Blickpunkt der Umwelt, in der diese Objekte standen, ganz überraschend. Die barbarische Töpferware konnte in die antiken Bauten auf verschiedenen Wegen gelangen. Ein Teil von dieser diente selbstverständlich als Verpackung für Lebensmitteln oder Rohstoffe. Es ist nicht ausgeschlossen, dass diese Keramik auch als Küchengeschirr benutzt wurde, vor allem in zivilen Niederlassungen (Pác bei Trnava, Stupava), wo man logisch die wirtschaftliche Verflechtung mit dem benachbarten barbarischen Milieu annehmen kann.

Kompliziertere Zustände entstanden offenbar in der Nachbarschaft römischer Militäranlagen die im germanischen Milieu mit spezifischen politischen, aber auch ökonomisch-wirtschaftlichen Bezügen in konkreten Mikroregionen erbaut wurden. In die Befestigungswerke konnte die germanische Keramik auf verschiedene Weise gelangen, einschließlich der Beute.

Diese Keramikfunde zusammen mit weiteren Artefakten heimischer Provenienz (vor allem den Fibeln) spielen eine Rolle auch bei der Datierung. Archäologisch ist ihnen standardmäßig eine entsprechende Aufmerksamkeit gewidmet. Ihre Anwesenheit auf Fundstellen vom antiken Charakter spricht, wie höher angedeutet wurde, auch über dem politischen, wirtschaftlichen und sicher auch spezifischen ethnischen Hintergrund aus. Die fast vollständige Absenz von schriftlichen Quellen, die die Beziehungen zwischen einheimischer Bevölkerung und den Bewohnern von militärischen oder zivilen antiken Bauten, beschränkt in einem hohem Maß die Aussagemöglichkeiten dieser Funde. Den Schwerpunkt bilden gerade archäologische Erkenntnisse. Auch daher haben wir uns im Rahmen unserer regelmäßigen Zusammentreffen entschieden die Resultate der Untersuchungen im Rahmen einzelner Fundstellen zu vergleichen.

Am Kolloquium, das am 17. 12. 2014 in den Räumlichkeiten des Slowakischen Nationalmuseum-Archäologischem Museum in Bratislava stattfand, wurden sechs Referate mit der traditionellen Präsentation des Fundmaterials gehalten. Außer dem Beitrag von Alois Stuppner über die Funde vom Oberleiserberg sind alle in den folgenden Studien publiziert, einschließlich des Artikels vom M. Kalábek über die germanische Keramik vom römischen Feldlager in Olomouc-Neředin, der aus technischen Gründen am Kolloquium nicht vorgetragen werden konnte.

Obr. 2 Diskusia nad nálezmi z neskororímskej lokality Cífer-Pác. Zprava V. Varsík, A. Námerová, T. Kolník.

Abb. 2 Diskussion über den Funden von der spätrömischen Fundstelle Cífer-Pác. Von rechts: V. Varsík, A. Námerová, T. Kolník.